

Emine Boz Ufukmaz
Zeytinyağı Akademisi Hukuk Kurulu
Av.- Ziraat Müh.
T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı,
Güzelbahçe İlçe Müdürlüğü,
Güzelbahçe, İZMİR

Zeytinin Hukuk Yolculuğu

uygulamanın yapılmış olacağı kabul edilmektedir (Köken, 2016). **Şekil: 1**'de M. Sezai Arkök'e ait zeytin jetonları, **Şekil: 2**'de ise Şakir Zümre'ye ait zeytin jetonları görülmektedir. Şakir Zümre Atatürk tarafından da teşvik edilmiş Cumhuriyetin ilk sanayicilerindendir. Bastırılmış olduğu jetonlar para yerine de kullanılmıştır.

Şekil: 1. M. Sezai Arkök'e ait zeytin jetonları

Şekil: 2. Şakir Zümre'ye ait zeytin jetonları

İnsanlık tarihi kadar eski bir tarihi olan zeytin, ölümsüz ve kutsal kabul edilmektedir. Tarihin her döneminde zeytin var olmakla birlikte bilinen ilk zeytin koruma kanunu Antik Yu-nan'da yedi bilgeden biri olan Solon Kanun'larıdır. Bu kanunlara göre zeytin kesenlere ağır cezalar uygulanmaktadır (www. kristalyaglari.com).

Osmanlı İmparatorluğu

Osmanlı İmparatorluğunda toplu bir hukuksal düzenlemeden çok bölgesel düzenlemeler dikkat çekmektedir. Suriye havalisinde zeytinliklerden verime göre 1/3 ile 1/5 arasında öşür alınmakta ve bu öşür miktarı periyodisite dikkate alınarak verimin fazla olduğu yıl alınan ürünün yarısı üzerinden hesaplanmaktadır. Halep Bölgesinde gayrimüslimlerden kalan zeytinlerden her 100 ağaçtan 40 akçe haraç alınmaktadır. Öşür ve haraçların alınma zamanı ise zeytin silkeleme mevsimidir (Çağatay, 1947).

Zeytinyağı değirmenlerinden alınan vergilerde de farklı uygulamalar olduğu görülmektedir. Zeytinyağı değirmenlerinden Aydın Livasında yılda 10 akça, Mora'da ise 50 akça alınmaktadır. 1613 tarihli Ohri Kanunnamesinde değirmenlerin miras yoluyla devredilebileceği, işlemediği takdirde sipahiden başkasına devredilemeyeceğinden bahsedilmektedir. Değirmen resmi bölgelere göre harman mevsiminde veya temmuz ayının 9'unda alınmaktadır (Çağatay, 1947).

Osmanlı döneminde büyük zeytinyağı üreticileri Ayvalık, Cunda, Edremit, Havran, Altınoluk, Güre Bölgesinde zeytin hasadında para yerine geçen Zeytin Toplama Jetonları kullanmışlardır. Zeytin hasadı uzun bir dönemi kapsadığından toplanan zeytinler hemen paraya dönüşmemektedir. Çalışanlara yevmiyeleri jetonlarla ödenirdi. Kahya, Sınkçı, Toplayıcı ve Sepetçiler ayrı ücrete tabiydiler. Hasat sezonu sonunda aileler tarafından biriktirilmiş olan jetonlar paraya çevrilirdi. Gerektiğinde Zeytin Toplama Jetonları ticarete ödeme aracı olarak kullanılırdı. Fabrika sahiplerini ve çalışanları bağlayıcı hukuksal düzenlemeler bulunmadığından çalışanların devamlılığını sağlamak üzere böyle bir

Osmanlı İmparatorluğu'nda 1850 yılında çıkarılan nizamnameye göre; yeni zeytinlik kuranlara 25 yıl, yabani zeytinleri aşılana ise 20 yıl vergi muafiyeti getirilmiştir. 1862 yılında çıkarılan Zeytinlikler Hakkında Muafiyet Nizamnamesi ile zeytinlikler verim alınmasından itibaren 3 yıl öşürden muaf tutulmaktadır (Koç, 2005).

Yukarıda anlatılanlardan da anlaşılacağı üzere Osmanlı Döneminde uygulamalar bölgesel olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde 1929 tarih ve 1528 sayılı Yabancı Ağaçların Aşılınması Hakkında Kanun ile başlayan zeytinin hukuksal yolculuğu 1939 tarih ve 3573 sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabancılarının Aşılattırılması Hakkında Kanun ve 1995 tarih 4086 sayılı ve 3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabancılarının Aşılattırılması Hakkında Kanunun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi ve Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Kanun ile günümüze kadar uzanmıştır. Ancak; Maden Kanunu, İmar Kanunu, Elektrik Piyasası Kanunu, Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Turizmi Teşvik Kanunu, Çevre Kanunu, Kamulaştırma Kanunu gibi hukuksal düzen-

lemelerin kıskacında kalan zeytinlik alanlar büyük zararlar görmektedir. En yakın örnek 2014 yılında termik santral kurmak amacıyla Soma/Yrca'da yaşanan zeytin ağacı katliamıdır.

Zeytinin gerçek değerine kavuşması için hukuksal alanda yeni düzenlemeler yapılırken kanunlar arası çelişkilerin ortaya konması ve kamu yararına uygun olacak şekilde düzenlemelerin yapılması büyük önem arz etmektedir. Ömrü kadar uzun hukuk yolculuğunda zeytinin yalnız kalmaması ve başarı dileklerimle.

KAYNAKLAR

Çağatay, Neşet. 1947. Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler, Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi, Cilt:5, Sayı:5 Sayfa:513-524

Koç, Ercan. 2005. 19. YY 'da Osmanlı Devleti'nde Tarım, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.

Köken, T. 2016. Zeytin Hasatı Jetonları, Ayda Bir Ayvalık, Ayvalık Belediyesi Yayını, Sayı:24 (<https://www.academia.edu/>) <https://www.kristalyagları.com/antik-caglarda-zeytinyagi> (Erişim Tarihi:09.07.2021)

'hayatın damlası...'

+90 850 303 68 60

@AsOlivasa

@AsOlivasa

@AsOlivasa

@Olivasa
Naturel

Sultan Selim Mah.
Eski Büyükdere
Cad. NO: 61, A
Blok, Kat 2,
34.415, Levent
İSTANBUL
Maslak VD:
6410676117
Tic. Sic.No:
319830-5